
Nils-Aslak Valkeapää

(1943 – 2001)

DERESHAJÚ ÉS AZ ÁLOMLÁTÓ¹

Szereplők: Dereshajú, Rénpásztor, Jojkálók kórusa

Bemutatva kétnyelvűen (számiul és japánul) a szerző és jojkálói, valamint japán tolmácsszereplői segítségével 1995. szeptember 12-én és 14-én Szapporóban (Japán, Hokkaidó sziget, Őszi Művészeti Fesztivál).

1. Jojkálók énekelnek

A jojkálás alatt az álomlátó – aki egy rénpásztor – belép, és elfoglalja helyét a színpadon, tüzet gyújt, főzőget, elüti az időt.

2. Rénpásztor

mily különös...
mikor megállok,
 mégis mintha úton lennék
otthon érzem magam,
 mikor terelem rénjeim
a vándorlás nem ér véget a tereléssel
 most is
 számos kutyamérföld után
nem kell tűnődnöm
 merre tovább
 a réncsorda mutatja utam

¹ Az előadásszöveg a japán nó színház és a számi jojka énekes hagyományt követve íródott. A jelenlegi fordítás a szerző 1998 márciusában befejezett változata alapján készült, mely 2020-ban jelent meg háromnyelvűen (számi, angol, japán) a számi DAT kiadónál.

mint régen
ismét
átszeltem gyönyörű tarhegyeken

át legelőinken, e ragyogó tiszta földeken
amerre
csak a szem ellát
mily rövidek az őszi napjai itt
ilyen töretlen ösvények
sehol máshol...
messze észak felé
az utat rének patái jelölik ki
széllel szemben...

az őszi alkonyban csillagok gyúlnak a magasban...
és sziporkázni kezd az északi sarkifény

*Lehajtja fejét, álomba merül. A fények lassan elhalványodnak... s amikor
ismét felerősödnek, a rénpásztor helyén posztókabátja nyugszik. A követke-
ző részek alatt a Rénpásztor a jójkakórus tagjai között ül.*

3. Jojkálók énekelnek

4. Dereshajú

lassan közeledik, egészen lassan
az őszi hold
a csodás színekben pompázó éjek
a megtörténetek mögül
óvatosan előbújik
na, hogy s mint van
ahol korábban vándoroltam...

5. Jojkálók énekelnek

6. Dereshajú

Egészen közelmegy az alvó Rénpásztorhoz, körbenéz.
rénszarvasok
egy egész csorda

mily gyönyörű
és egy fáradt
alvó rénpásztor
Közelebb megy, úgy beszél az alvóhoz, mintha ismerné.
milyen szép
ez az alvó ifjú
a napok jönnek
és mennek

az életről szőtt álmok
csupán álmok maradnak

az élet maga

sötét és világos egymásutánisága

éjszaka és nappal
öröm és fájdalom
és mégis,
milyen szép
ez az alvó ifjú

7. Jojkálók éneke

8. Rénpásztor

milyen különös...
olyan mintha álmodnék...
de nem lehet álom...
a csillagok
a hold és a hely
ahol alszom, mind ugyanazok
de a vendég oly halovány
mintha a múltból tűnne elő
akárcsak Dereshajú a meséjében...

vuoj, vagy TE MAGAD lennél az?
hisz ő is jojkálgatva ezeket a helyeket járta...

9. Dereshajú

jojkálgatva bizony... dalolgatva...

bárcsak hallhatnám
üde zöld dalát...

érezném jojkája rügyillatát,
rügyezik-e még, kipattannak-é virágokba...

nem tudnál, kedves barátom...
szívből egy dalt fakasztani...
hogyan megtisztítsa a gondolataimon ülő jeget,
hogyan újra szikrázhassanak...

10. Rénpásztor jojkál

11. Dereshajú

még mindig,
még mindig
az élet vize csendül a dalban
még mindig hallani az időtlen időt
látni ahogy a szél a vizet fodrozza

a jojka
mely a tar hegyek lélegzetét visszahozza
és ha füled földhöz tapasztod
hallhatod
földanyánk szívverését

ez az idő
az idő, mely időtlen
az álom, mely élet, s az élet, mely álom, mely élet

álom az életben

12. Rénpásztor és Dereshajú együtt jojkál

13. Dereshajú

mily
fiatal vagy
pihenned kell még

nekünk
kik a múltból jöttünk
van elég időnk várni
nem kell sietnünk sehová, semerre
soha többé

néha
vágunk beleszagolni
a zsenge fű illatába
a fiatalság bódulatába
szemmel kísérni amonnan
hogy étellel teli-e az élet
ugrándoznak-e a rénborjak
mámorosan a rügyektől, zsenge levelektől

aludj csak, hisz te fiatal vagy,
álmodozz!
tapaszd füled
szorosan a földhöz
érezd
ahogy a földből
árad beléd az erő
a tudás
a szavak nélküli tudás

nincsenek szavak a legmélyebb érzésekre
nincs azoknak neve
de meghallhatod őket
ha megnyílsz
és figyelmeddel ráösszpontosítasz

14. Jojkálók énekelnek

15. Jojkálók és Rénpásztor együtt jojkálnak

16. Rénpásztor

miért vagyok ilyen szomorú...?
a föld érzi
szíve lüktet
amikor hallgatom, figyelem

miért nem marasztaltam
Dereshajút
kérdezhettem volna őt
tanulhattam volna tőle
kérdzgethettem
volna
de az álmok

miért is
fantáziálgatok
róluk
hisz pusztá álmok

mégis, annyi minden van
amit megkérdezhettem volna
megtehettem volna

17. Rénpásztor a világ fájdalmáról jojkál, keservesen

18. Jojkálók énekelnek

*Dereshajú visszatér, de most fehérben van, a haja lazán vállára omol. Ez-
úttal is lassan közelít.*

19. Dereshajú

...sok mindent tudni szeretnél, igaz?

de tudod jól,
 hogy könnyebb lenne e tudás nélkül!
nincs szükséged rá
amit tudnod kell
 magadban mind megtalálod

a szeretet
 az egyetlen
 amire valóban szükséged van
 a bátorságra
 hogy szeresd magad
 olyannyira
hogy rájöjj,
 éppen ezért van szükséged másokra...

 mi kell neked
ne kérdezd
 szeretni
 és merni szeretni
 magad

 hogy aztán tudj másokat is

20. Jojkálók és a Dereshajú együtt jojkál

21. Dereshajú

 a Hold és a Nap
 számtalan nemzedék
 ügető kísérője

mennek terelőutak mentén az évek is
 jönnek
 zsenge nyár –
 aranylile sívít, könnyek
 a fajdkakas szemében

így szólt testvérem a messzi keleten²,
 amint egyedül vándorolt keskeny utakon, elhagyott
 helyeken,
 messze-messze,
 hol az emberi láb
 nyomában igazi ösvény kél
 hol emberek kék-fekete sörénye csillog
 hullámozása ritmusa
 mint a csordában az agancsoké
 a kora ősz elválasztó karámjában

 és emberek is
 követik saját vándorútjaik
 az emberek
 a népek
 akik csak jönnek
 mennek a nyomokban

 volt
 amikor a bölcsesség
 elpártolt
 az emberektől
 és ők más vándorútra tértek
 új horizont után néztek
 sóvárgó elméjüket
 követve

 és a nap keringett
 s a hold vándorolt tovább
 az emberek sokasága
 hordákba vetődtek
 összekeveredtek, elvegyültek

 az emberi lény nem magányosnak teremtődött
 nem, bizony, nem

² Macuo Basó (1644–1694) hajkumestert és egyik hajkuját idézi itt a szerző. *Tavaszi távozik / Madarak sírnak / A halak szemei könnyel áradnak.*

neked is megvannak a magad álmai
az ágyéknak saját vágyai
ez az élet körforgása

és a nap rója köreit
a hold vele kóborol
telnek-múlnak a napok, hónapok, évek, korszakok

emberek, népek
jönnek, mennek
születnek, halnak

de ahogy a hordáik egyre nagyobbakra nőnek
egyre hatalmasabbak
és erősebbek lesznek
mint a szökőár
akkor elöntik mindazt, mi útjukba áll
összezúzzák
nem számít semmit a partszakasz, sem partvonal
még a hordák sem
amíg egyszer

22. Jojkálók énekelnek

23. Rénpásztor

A jójka lassan kezdődik, de egyre erősebbé válik... és a vége felé egészen hangosan szól.

...meg kellett volna
kérdennem
igen, jobb lett volna
de homályos az emlék is

mégis
valami fájdalom
valami szomorúság
valami kor nyomaszt
valami

24. Dereshajú

s az idő múlik

mint ahogy az emberek nemzedékei is

és nem csodálom, hogy meg szeretnéd tudni
nem!

 ha sötét árnyakat látsz
 ne félj, drága öcsém,
attól rettegj inkább
 hogy eljő az idő
 mikor az ilyen kérdések
 már fel sem merülnek elméinkben
hogy az ember elfelejti,
hogy maga is
 a természet
 az élet része
 csupán...

ne félj, drága öcsém,
 az élet gondját viseli a maga teremtményeinek
emberek letűnnek, igen, népek is,
és korok szintén

 mégis rá kell kérdezni
 ezekre

mert az emberek

egymást bántják
 elnyomják
 tönkreteszik

tán nem kellene neked mesélnem

de mindez meg van írva
s így kell lennie

az ember a természet része
az élet egyik része
csupán egyik része...

és van fény
és sötétség

meleg és hideg
halál és élet

és az Élet...

kedves barátom,
még a betegségnek is megvan a maga bölcsessége,
a maga élete

még a bajok is
szeretik magukat
harcolnak magukért
csatáznak egymás közt

barátom,
a népek, kik felszabadultak
mások uralma alól
olyanok mint az éjjel
mint a nappal

25. Rénpásztor és Dereshajú együtt jojkál

26. Dereshajú

bármiről legyen is szó
mindennek van ellentéte
a fényhez kell az árnyék, árnyékhoz a fény
a jóban is van rossz, a rosszban is lehet jó
a férfihez nő kell, nőhöz a férfi
a gyermekben az öreg, az öregben a gyerek

képességeidben viszont erő rejlik

hagyd hát kivirágozni magadban, ám rejtse el őket
másnak, ne beszélj róluk
mert a képességek erejük vesztik,
ha mások megtudják

a Hold és a Nap az egek vándorútján járnak
az élet mély vizében

a világmindenség
hang nélkül is összhangban van
felviláglik
beborul

27. Jojkálók és a Dereshajú együtt jojkálnak

28. Dereshajú

ne hidd, drága öcsém,
hogymármit is mondtam volna neked,
álmod álmodsz csupán

s világod a fejedben létezik csupán
puszta gondolat
egyedül benned

kövesd saját sorsod, életed
figyeld, amit látsz, hidd, amit hiszel

borulj le
és öleld át édesanyád
a földet

és akkor meghallod szívdobogását
az élet hangjait
a világmindenségét

az életet

ne gondold, drága öcsém,

én vagyok, igen,
de én te vagyok
a te gondolatod
a te álmod

s mikor továbbmész
bebújok
az álmaidba
ott maradok veled

ha én létezem
drága öcsém,
amikor megálmodsz álmaidban
azok az igazi álmok
ám neked kell eldöntened,
milyen álmot akarsz valóra váltani

most megyek,
kedves öcsém,
eltűnők az álmaidban
tebenned

mert nem vagyok más
csak libbenő szél,
mely nyírfagallyak közt játszik
az elméd ágain

bagolyszárnyakon átrepülök
az élet túloldalára
halkan
hang nélkül szálllok

az álmok másvilágába

33. Jojkálók és Dereshajú jojkálnak

*Dereshajú eltűnik... a fények a színpad közepére irányulnak. Rénpásztor
ugyanott ébred, ahol elaludt.*

34. Rénpásztor

Dereshajút...
 mintha
 álmodtam volna...
 s mégis minden olyan igazinak tűnik
 nem is látom Dereshajút,
 nem
 ám
 ott
 egy bagoly
 huhogva
 tovatűnik
 a bagoly...
 mindvégig hozzá beszéltem
 vagy netán magamhoz, álmodtam volna az egészet?
 ezek az álmok ...
 bagolyszárnyakon szállnak tova
 az élet másoldalára
 az álmok világába

35. Jojkálók énekelnek

36. Rénpásztor

Így történt
Dereshajú elszállt
az élet másik oldalára
belém
saját magába

az én álmaimba
s én vagyok Dereshajú
csatlakozom hát a bagolyhoz
hisz Dereshajú
magam vagyok

követem
a rénszarvasokat
az élet körforgását
az élet vándorútját

miképp
a Nap és a Hold
az egek vándorútján

én is
követem sorsom
az átkelés útvonalát
álmaimat

kísérem

az életet
álmaim
sorsom...

megyek hát

Rénpásztor összeszedi a holmiját, és elmegy.

37. Jojkálók énekelnek

Az énekmondók folytatják a dalolást, míg Rénpásztor el nem tűnik.

Vége

DOMOKOS JOHANNA és ŐRI ESZTER fordítása